

'Vi vil gerne kunne være omsorgsfulde voksne'

En undersøgelse af magtanvendelse blandt LOS' medlemmer

Servicelovens og voksenansvarslovens regler om magtanvendelse er igen sat under den politiske lup. I denne udgave af *LOS Indsigt* belyses oplevede udfordringer, svære dilemmaer og konkrete bud på ændringer baseret på en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt LOS' medlemmer.

1. Baggrund for undersøgelsen

Reglerne om magtanvendelse fremgår af henholdsvis serviceloven og voksenansvarsloven og er vigtige for at sikre værdig behandling af børn, unge og voksne i sårbare positioner. For LOS' medlemmer er magtanvendelsesreglerne relevante på opholdssteder for anbragte børn og unge samt botilbud for voksne med fx handicap, misbrug eller psykiske lidelser.

Der er netop gennemført en evaluering af magtanvendelsesreglerne, der bl.a. viste, at antallet af indberetninger af magtanvendelser på handicap- og demensområdet var steget fra 2019-2022. Evalueringen viste samtidig bl.a., at

det er komplekst at skulle navigere ift. meget lovgivning og forskellige regler¹.

Af lovprogrammet for folketingsåret 2023/2024 fremgår ligeledes, at der i februar 2024 skal fremlægges et forslag til ændring om reglerne af magtanvendelse. Reglerne vil bl.a. blive behandlet i partnerskabet 'Sammen om handicap', som er nedsat af social- og boligministeren, og hvor LOS er medlem. Indsigt i erfaringer med reglerne om magtanvendelse er derfor vigtigt for LOS.

1.1. Undersøgelse af magtanvendelse

For at blive klogere på magtanvendelsesreglerne i praksis har LOS i september 2023 gennemført en spørgeskemaundersøgelse om magtanvendelse blandt LOS' medlemmer.

¹ 'Evaluering af de reviderede magtanvendelsesregler', Rambøll for Social- og Boligstyrelsen, august 2023.

Andelen af besvarelser er ligeligt fordelt mellem opholdssteder for børn og unge og botilbud for voksne, og besvarelserne fordeler sig dermed ligeligt mellem medlemmer, der opererer under hhv. serviceloven og voksenansvarsloven.

91 % af respondenterne angiver, at de er bekendte med den gældende lovgivning om magtanvendelse, mens 9 % svarer, at de er delvist bekendte med reglerne. Der er således ingen af respondenterne, der ikke er bekendte med, at de har et lovgivningsmæssigt reguleret ansvar ift. anvendelse af magt i det daglige arbejde.

Trods indgående interesse og kendskab til gældende lovgivning, så forbliver magtanvendelsesreglerne en kompleks størrelse. Kun 16 % af de adspurgte oplever slet ikke udfordringer med gældende lovgivning. Imidlertid svarer 46 %, at de i "nogen grad" eller i "høj grad" oplever udfordringer med gældende magtanvendelsesregler. Det er derfor relevant at se nærmere på LOS' medlemmers oplevelser.

2. Balance mellem omsorg og selvbestemmelse

Magtanvendelse er fyldt med dilemmaer og svære valg, hvilket ligeledes kommer til udtryk i svarene fra LOS' medlemmer. Her angiver 66 % af respondenterne, at balancen mellem omsorg og selvbestemmelse er en af de store udfordringer, man oplever med reglerne om magtanvendelse. Et medlem beskriver, at det særligt for unge gælder, at man som personale står i en afmagtssituation, der føles som omsorgssvigt, når man ikke har hjemmel f.eks. til at skærme unge fra at gøre skade på sig selv fx ved et dagligt højt forbrug af hash, der finansieres gennem kriminalitet eller sugardating.

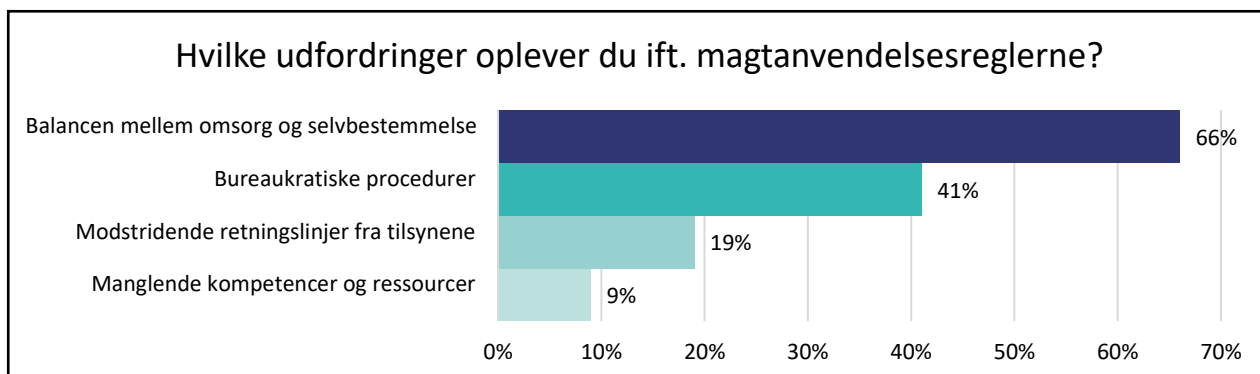
Balancen mellem omsorg og selvbestemmelse bliver også udfordret i mindre alvorlige situationer, som kan sammenlignes med forældres ønske om at opdrage og passe på deres børn. De fleste forældre kender udfordringen med at få børn til at lægge mobiltelefonen fra sig – især ved sengetid. Selv om inddragelse af mobiltelefonen sker ud fra de bedste intentioner om at sikre bedre nattesøvn, så skal selvbestemmelseretten vægtes højere på de sociale tilbud, hvilket betyder, at børn og unge frit kan f.eks. surfe på internettet til langt ud på natten uden, at man må gribe ind. Denne manglende mulighed for at drage omsorg for børnene fylder hos LOS' medlemmer.

Når beboere fylder 18 år og bliver myndige, får de samtidig retten til at forvalte deres egen økonomi. Det er langt fra alle unge, der kan håndtere dette ansvar, og flere af LOS' medlemmer beskriver, hvordan selvbestemmelseretten resulterer i omfattende gældsætning, som kan forfølge beboerne i årevis og belaster inddrivelses- og retssystemer.

“Reelt må vi ikke gå på de unges værelser og lukke et vindue uden at skrive en magtanvendelse. Der skal laves så mange forudgående aftaler med de unge for at undgå det. Omsorg som at lukke et vindue, puste et lys ud. Slukke for varmen kan/må ikke gøres af en voksen, uden man har fået lov til at få adgang til værelset.”

Citat fra spørgeskema

Udfordringerne melder sig også, når Serviceloven foreskriver, at den eneste måde, man kan forhindre voksne med udviklingshæmning i

”Jeg har manglet konkrete anvisninger ift., om en beboer selv kan vælge at låse sin dør til sin lejlighed. Der ligger i selvbestemmelsesretten, at det må være en ret-tighed, men hvis den samme borger er kendt med svær og hyppig selvskade, så siger omsorgspligten, at vi skal kunne indsætte støtte, der forebygger og i sidste ende standser selvskaden. Hvordan vægtes begge disse hensyn?”

f.eks. at spise og drikke sig selv ihjel, er ved mo-tivation og overtalelse. Dette til trods for, at de voksne beboere rent kognitivt er på niveau mindreårige børn.

LOS' medlemmer oplever således balancen mellem omsorg og selvbestemmelse som ud-fordret, samt at reglerne reelt medfører situati-oner, man som medarbejder føler, er omsorgs-svigt.

3. Bureaucrati, modstridende tilsyn og manglende ressourcer

Blandt de adspurgte i spørgeskemaundersø-gelsen svarer 41 %, at de oplever udfordringer med omfattende bureaukratiske procedurer, som f.eks. dokumentation, registreringer og indberetninger.

F.eks. beretter et tilbud, at der for en kropskor-rigerende stofsele, som ellers er til for at opret-holde fysiske funktioner hos beboeren, skal ind-hentes samtykke hos beboeren, hver gang den tages i brug. Et andet tilbud beretter, at de én gang om måneden skal foretage en indberet-ning om en beboers lægeordnede epilepsi-alarm, og at handlekommunen hver gang skal udarbejde en afgørelse i sagen, selvom behovet

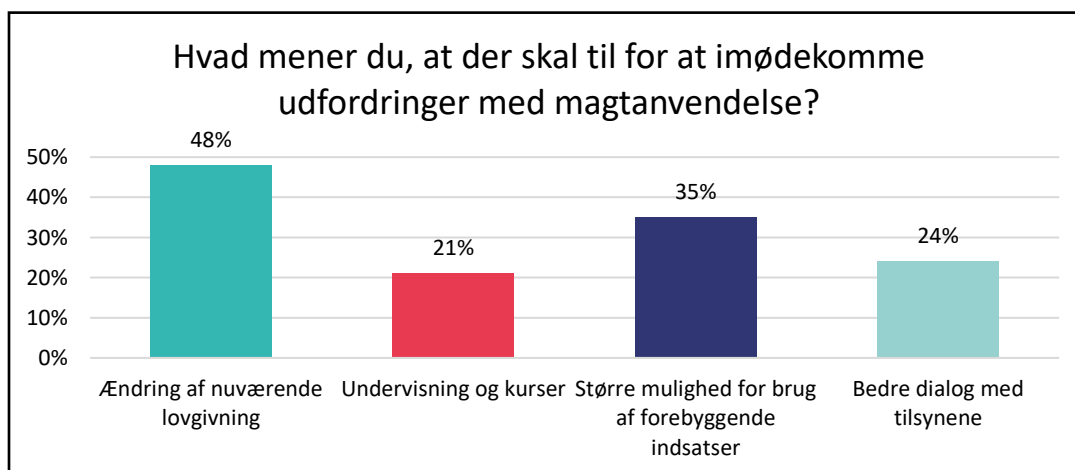
for alarmen ikke ændrer sig grundet den kroni-ske lidelse. Dette opleves således som unødigt bureaukrati, der hverken gavner en beboers trivsel eller retssikkerhed.

3.1. Modstridende tilsyn

19 % af respondenterne oplever udfordringer med modstridende retningslinjer fra tilsynene. Flere tilbud fortæller, at de får modstridende retningslinjer og anbefalinger fra f.eks. anbringende kommune, socialtilsynet og arbejdstilsy-net. Det kan f.eks. handle om, at anbringende kommune mener, at tilbuddet bør være mere indgribende f.eks. over for misbrug, selvom det er i modstrid med reglerne om selvbestem-melse samt tilbuddets pædagogiske praksis. Et andet eksempel er, at Arbejdstilsynet mener, at tilbuddet skal være mere skærmende med f.eks. gitre i biler eller øget normering, mens Socialtilsynet mener, det er en forkert pædago-gisk praksis. Det kan her være umuligt for et til-bud at leve op til forskellige tilsyns modstrid-ende krav.

3.2. Kompetencer og ressourcer

Endelig oplever 9 % af respondenterne udfor-dringer med manglende kompetencer og res-sourcer ift. magtanvendelsesreglerne. Det er det enkelte tilbuds ansvar at sørge for, at

medarbejderne er klædt ordentligt på til at varetage omsorgsarbejdet i overensstemmelse med magtanvendelsesreglerne, men flere respondenter oplever, at nyuddannede og -ansatte ofte ikke har modtaget den fornødne undervisning på området. Dette ligger helt i forlængelse af konklusionerne i Evaluering af de reviderede magtanvendelsesregler².

De nuværende magtanvendelsesregler resulterer samtidig ofte i ressourcekrævende meropgaver for medarbejderne på sociale tilbud. Det kan f.eks. være manglende hjemmel til at aflåse rum og skabe, eller til at inddrage potentielt skadelige genstande. I sådanne situationer må medarbejderne i stedet være til stede for at undgå personskader påført af beboeren selv.

Et botilbud fortæller f.eks. om en beboer, der har låst sig inde på sit værelse og smører afføring ud over sine ting. Medarbejderne må ikke gå ind til beboeren, der har et kognitivt niveau som et barn. Det er både skadeligt for beboeren og dennes såvel fysiske som mentale sundhed, og det er nedbrydende for pædagogerne ikke at kunne yde den fornødne omsorg.

“Lovgivningen er klart for restriktiv på nogle punkter, især når det kommer til mulighed for at slukke for internet (og give hjælp til at sove om natten - gamere), misbrugstest ift. når de begynder på kørekort, konfiskering af rusmidler, når de ryger på værelse/opholdsrum, ikke overholder husorden etc.”

Citat fra spørgeskema

4. Hvordan løser vi de nuværende udfordringer?

Knap halvdelen af respondenterne peger på, at lovgivningen skal ændres for at imødekomme de oplevede udfordringer med magtanvendelse. Hertil uddyber flere, at lovgivningen bør give fagpersonalet større frihed til at hjælpe

beboerne ved brug af magtanvendelser, der reelt har karakter af omsorgshandlinger.

Andre peger på, at lovgivningen i højere grad skal differentieres og tilpasses forskellige målgrupper. En respondent oplever f.eks., at det ikke er til barnets bedste, at alle opholdssteder opererer under samme voksenansvarslov, da flere beføjelser i visse tilfælde kunne forhindre, at et barn er nødt til at blive anbragt på en sikret institution af hensyn til barnets egen sikkerhed.

“De nuværende regler er for snævre. Vi er indforstået med, at med større magtbeføjelser følger mere ansvar til at forvalte disse. Men det, mener vi, er en opgave, der passende kunne understøttes med mere vejledning fra Socialtilsynene.”

Citat fra spørgeskema

Godt en tredjedel af respondenterne mener, at der burde være større mulighed for brug af forebyggende indsatser, der i dag i sig selv karakteriseres som magtanvendelser, men som kan være med til at forhindre mere voldsomme magtanvendelser.

Bedre dialog med tilsynene vil kunne løse dele af udfordringerne med magtanvendelse, mener 24 % af spørgeskemaets respondenter. Flere tilbud oplever manglende tillid og tiltro til, at de agerer i beboernes bedste interesse, og i nogle situationer gøres der ikke plads til dialog og samarbejde.

Endelig mener en femtedel af respondenterne, at flere og bedre kursus- og undervisningstilbud vil kunne styrke forebyggelsen af anvendelse af magt – en opgave, LOS bl.a. løser gennem kurser i magtanvendelse til medlemmerne.

”Hvordan støtter man en borger, som er ludoman og ødelægger sin økonomi? Hvordan støtter man en borger, som har diabetes og selv kan tage til købmanden og købe produkter fyldt med sukker? Hvordan støtter man en borger, som overspiser og ønsker at tabe sig, men som ikke kan styre sit madindtag i nuet?”

Citat fra spørgeskema

5. Omsorg og magt

Regler for, hvordan man i det pædagogiske arbejde kan anvende magt som en del af praksis er nødvendige og vigtige. Men samtidig er området fyldt med dilemmaer:

- Omsorg vs. selvbestemmelse
- Dokumentation vs. sund fornuft
- Fagligt skøn vs. regler
- Opdragelse vs. kontrol

Dilemmaerne er mange, og ikke nødvendigvis modstridende, og svarene er ikke entydige. Der er derfor behov for stor omhyggelighed i

forbindelse med eventuelle ændringer. Drøftelser af, om alt det, vi i dag kalder magtanvendelse, reelt er det, eller om noget i stedet bør karakteriseres som en omsorgshandling. Hvordan vi skaber tillid og en balance i kravene til dokumentation? Hvordan vi sikrer dialog med beboere om de magtanvendelser, de udsættes for? Hvordan vi hjælper børn og unge til at agere efter eget bedste, så de f.eks. frivilligt efterlader et barberblad hos medarbejderne? Alt sammen spørgsmål, vi skal besvare. For som en respondent siger: ”Vi vil bare gerne være omsorgsfulde voksne”. Men det må aldrig være på bekostning af retssikkerhed for et barn.

UNDERSØGELSENS METODE

Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt LOS' medlemmer. Distributionen af spørgeskemaet var en åben indkaldelse via e-mail, og svarfristen var 14 dage efter udsendelse. Besvarelse af spørgeskemaet var frivillig og anonym. Der var 77 respondenter, hvoraf 61 respondenter besvarede hele spørgeskemaet og 16 respondenter svarede på dele af spørgeskemaet.

ANALYSEPAPIR NR. 3 / OKTOBER 2023 · MAGTANVENDELSE

Redaktør: Trine Schaldemose, chef for politik og analyse, tsc@los.dk

Analyse: Marius Heltberg Lassen, analytiker, ml@los.dk

LOS – Landsorganisationen for sociale tilbud · Nørre Voldgade 88, 4. sal · 1358 København K

Tlf: 70 23 34 00 · los@los.dk · www.los.dk

LOS er landsorganisation for ikke-offentlige sociale tilbud. Vores medlemmer arbejder i krydsfeltet af sociale tilbud og specialiserede skoleindsatser for anbragte børn, unge og voksne med en hverdag med bl.a. misbrug, omsorgssvigt, gråzoneprostitution, diagnoser og efterværn. LOS' mål er at gøre en positiv forskel for mennesker i sårbare positioner ved at sikre den højeste kvalitet i det sociale arbejde.